

Tervisedendaja, tase 6 kutsestandardi dokumendis kasutatavad MÕISTED

ADVOKEERIMINE e TERVISE EESTSEISMINE (advocacy for health)

Tegevuste kombinatsioon, mis on kavandatud võitmaks poliitilist toetust ning sotsiaalset heakskiitu teatud kindlatele, tervise arengut toetavatele protsessidele.

ASJAOSALISED (stakeholders)

Inimesed või organisatsioonid, keda mõjutab programmi/projekti protsess või lõpptulemus. Primaarsed asjaosalised on potentsiaalsed kasusaajad – need, kes on otseselt mõjutatud sekkumisest. Sekundaarsed asjaosalised on programmi vm sekkumise elluviimisse kaasatud inividid või grupid. Olulised asjaosalised on need, kelle toetus ja panus on sekkumiseks määrav (näiteks finantseerija).

EBAVÕRDSUS TERVISES (*health inequalities*)

Üldmõiste, mida kasutatakse üksikisikute ja gruppide tervise erinevuste, hälvete ja ebaühtluse määramisel.

EBAÕIGLUS TERVISES (*health inequity*)

Sellised erinevused rahvastiku gruppide tervisenäitajates, mida peetakse ülekohtuseks või mis tuleneb mõnedest õiglusetuse vormidest.

HEAOLU (*well-being*)

Õnne-, rahulolu ja terve olemise tunne – tunnetuslik rahulolu oma eluga erinevates aspektides (majanduslik, sotsiaalne, emotsionaalne jm) . Globaalsemas tähenduses mõeldakse selle all õitsengut ja hüvangut.

HINDAMINE (*evaluation, assessment*)

Teaduslike meetodite abil programmi/projekti/organisatsiooni tegevuste, mõju ja tulemuste süstemaatiline analüüsimine eesmärgiga parendada programmi/projekti või organisatsiooni tegevusi ning tulemuslikkust

HOLISM (*holism*)

Õpetus, mis rõhutab terviku primaarsust tema osade suhtes ning absolutiseerib tema taandamatust osade mehaaniliseks summaks.

INTER-SEKTORAALNE (*intersectoral*)

Erinevate valdkondade vaheline, mitmeid valdkondi ja sektoreid (avalik, era, mittetulundus) kaasav.

SEKKUMINE (intervention)

Tegevuste kogum, mida rakendatakse soovitud muutuse saavutamiseks.

JUHTIMINE (*leadership, management*)

Selget visiooni omav, kaugele vaatav, meeskondi/organisatsiooni/riiki võimestav ja muutusi saavutav strateegiline tegutsemine (*leadership*). Korraldav tegevus, mis on suunatud organisatsiooni töö organiseerimisele, juhtimisele ja protsesside kontrollile (*management*).

JÄTKUSUUTLIK ARENG (*sustainable development*)

Tasakaalustatud areng, mis vastab nii käesolevate kui järeltulevate põlvkondade vajadustele. See on eesmärgipäraselt suunatud või juhitud protsess, mis arvestab nii keskkondlike, majanduslike kui sotsiaalsete teguritega.

ESF programm „Kutsete süsteemi arendamine“

KOGUKOND (*community*)

Inimgrupp, mis jagab ühist kultuuri, väärtusi ja norme, omab ühist identiteeti ning on organiseerunud sotsiaalsesse struktuuri vastavalt mingi aja jooksul arenenud suhetele. Üksikisikud võivad kuuluda mitmesse erinevasse kogukonda, mis põhinevad kas geograafial (vt paikkond), tegevusalal, ühistel sotsiaalsetel või vaba aja veetmise huvidel. Kogukond võib olla ka virtuaalne, näiteks kujuneda Interneti vahendusel.

KOGUKONNA ARENDUS (*community development*);

Kogukonna inimeste aktiveerimine, julgustamine ja stimuleerimine oma tervisevajaduste väljendamiseks ja tervisttoetavate sotsiaal-ökoloogiliste jm muutuste saavutamiseks. Muutusi aitab saavutada kollektiivne tegevus, kogukonna liikmete pädevuse tõstmine ja oskusteabe jagamine.

KOGUKONNA TERVIST TOETAV TEGEVUS (*community action for health*)

Kogukonna võimestumisele, identiteedi arengule ja elukorralduse parendusele suunatud tegevus. Tegevuse sisuks on osalemine oluliste prioriteetide määramisel, otsuste tegemisel, strateegiate väljatöötamisel, tegevuskava planeerimisel ja nende rakendamisel kogukonna liikmete parema tervise saavutamiseks.

MONITOOING (*monitoring*)

Ühtse metoodika alusel teostatav tegevuste ja nende tulemuste kestev ja süstemaatiline jälgimine.

MÕJU (*impact*)

Mistahes tulemus, kas eeldatav või ettenägematu, positiivne või negatiivne, mis ilmneb seoses sekkumisega ja mis avaldab mõju üksikisikule, grupile või keskkonnale.

PAIKKOND

Geograafiliselt piiritletud kogukond

PAIKKONNA ARENDUS (*local development*)

Vt kogukonna arendus. Toimub geograafiliselt piiritletud kogukonnas

RAHVASTIKU TERVIS (*population health*)

Riigi või piirkonna rahvastiku või selle gruppide tervisetase, mis on mõõdetav statistiliste ja demograafiliste näitajatega.

SOTSIAALSELT TUNDLIKUD GRUPID (*socially vulnerable groups*)

Kergesti haavatavad inimgrupid, näiteks lapsed, eakad, töötud, puuetega inimesed jt.

STRATEEGIA (*strategy*)

Kaugema eesmärgi saavutamiseks koostatud tegevuskava ja/või abinõude süsteem; läbimõeldud kavakindel tegutsemine. Valitakse taktikaliselt vastavalt tõendus põhisele, teooriale või kogemusele. Mõistet võib kasutada erinevatel tasanditel (nt „üldine programmi strateegia“ või „elluviimise strateegia“).

SUUTLIKKUS TERVISES (*capacity in health*)

Üksikisiku, grupi ja/või kogukonna võimelisus, pädevus ja oskused korraldada oma elu, omada kontrolli oma elu üle, langetada oma tervist ja tervisemõjureid puudutavaid otsuseid ja juhtida vastavaid tegevusi.

TERVIS (*health*)

ESF programm „Kutsete süsteemi arendamine“

Tervis ei ole üheselt mõistetav kontseptsioon. 1948. a defineeris WHO tervist kui täielikku füüsilise, sotsiaalse ja vaimse heaolu seisundit, mitte ainult kui haiguste ja puuete puudumist. Kuigi on kümneid erinevaid definitsioone, ollakse siiski kokku lepitud, et tervis on multidimensionaalne, sotsiaalse, füüsilise ja psühholoogilise heaolu muutuv seisund, mis põhineb tegutsemisvõimel, eneseteostusvõimel ja elu mõtte tunnetusel.

TERVISEDENDUS (*health promotion*)

Tervisedendusel on mitmeid tõlgendusi. WHO defineerib tervisedendust kui protsessi, mis võimaldab inimestel suurendada kontrolli oma tervise üle ja sellega parandada oma tervist.

TERVISE EESTSEISMINE e ADVOKEERIMINE (*advocacy for health*)

Vaata advokeerimine

TERVISEMÕJURID (*determinants of health*)

Personaalsed, sotsiaalsed, poliitilised, kultuurilised, majandus-, keskkonna- jt tegurid, mis mõjutavad üksikisikute, gruppide, kogukondade ja/ või elanikkonna tervist.

TERVISEPOLIITIKA (*health policy*)

Institutsioonisisene (eriti valitsuse) selgesõnaline otsus või protseduur, mis määratleb tegevuse prioriteedid ja parameetrid vastusena tervisevajadustele, kättesaadavatele ressurssidele ja poliitilistele survetele.

TERVISEMÕJU HINDAMINE (*health impact assessment*)

Meetodite ja/või protseduuride kombinatsioon, mis võimaldab hinnata poliitilise otsuse, programmi või projekti mõju rahvastiku tervisele.

TERVISESUUTLIKKUS (*capacity for health*)

Vaata suutlikkus tervises

TERVISETEENUS (*health service*)

Erinevate teenuseosutajate tegevus, mille eesmärgiks on tervise edendamine või haiguste ennetamine.

TERVISKÄITUMINE (*health behaviour*)

Igasugune üksikisiku poolt ettevõetud tegevus oma tervise edendamiseks, kaitsmiseks või säilitamiseks.

TERVISTEDENDAV INSTITUTSIOON (*setting for health*)

Kommunikatsiooniruum, milles on kindel organisatoorne struktuur ja kindlad rollid ning kus on planeeritult rakendatud tervistedendavaid meetmeid ning mis ümbritseb inimest mingil kindlal ajal ja sisaldab nii füüsilist kui sotsiaalset keskkonda koos selles toimivate sündmustega. Tervistedendavad institutsioonid võivad olla näiteks perekond, kool, töökoht, Interneti foorum, riik jmt.

TERVIST TOETAVAD KESKKONNAD (*supportive environments for health*)

Keskkonnad, mis pakuvad inimestele kaitset tervist ohustavate mõjude eest ning võimaldavad inimestel suurendada oma võimeid ja teha inimesel teadlikke otsuseid oma tervise osas ja võtta vastutust.

TÕENDUS (*evidence*)

Uuringu tulemustega kinnitatud tõde.

VÕIMESTUMINE (*empowerment for health*)

Üksikisiku, grupi ja/või kogukonna suutlikkus ja proaktiivsus korraldada, kontrollida ja juhtida oma elu puudutavaid tegevusi.